Daniela Negrilă

Dreptul de opțiune succesorală
Studii teoretice şi practice

Vol. II

- ***Termenul de opțiune succesorală***
- ***Renunțarea la moştenire***
- ***Retransmiterea dreptului de opțiune***
- ***Vocația multiplă la moştenire***

Universul Juridic
Bucureşti
-2016-

CUPRINS

ABREVIERI 11

Capitolul I.Termenul de opțiune succesorală 13
Secțiunea 1.1. Noțiune 13
1.1.1. Considerații preliminare 13
1.1.2. Caracterul temporar al dreptului de opțiune succesorală 14
1.1.3. Naşterea dreptului de opțiune succesorală 14
1.1.4. Stingerea dreptului de opțiune succesorală 18
1.1.5. Caracterul temporar al dreptului de opțiune succesorală şi relația sa cu pactele asupra moştenirii nedeschise 20
1.1.6. Definiția termenului de opțiune succesorală 26
Secțiunea 1.2. Privire istorică asupra termenului de opțiune succesorală 27
1.2.1. Dreptul roman 27
1.2.2. Dreptul românesc vechi şi Codul civil de la 1864 28
Secțiunea 1.3. Natura juridică a termenului de opțiune succesorală 30
1.3.1. Situația sub Codul civil de la 1864 30
1.3.2. Natura juridică a termenului de opțiune succesorală sub regimul legislației actuale 34
Secțiunea 1.4. Domeniu de aplicare 35
1.4.1. Domeniul de aplicare al termenului de opțiune succesorală sub regimul Codului civil de la 1864 35
1.4.2. Domeniul de aplicare al termenului de opțiune succesorală sub reglementarea actuală 36
Secțiunea 1.5. Momentul de la care începe să curgă termenul de opțiune succesorală 37
1.5.1. Regula generală aplicabilă: data decesului persoanei reprezintă data de la care începe să curgă termenul de opțiune succesorală 37
1.5.2. Situații speciale cu privire la începerea curgerii termenului de opțiune succesorală 42
1.5.3. Excepții de la regulă: situația copilului conceput la data deschiderii moştenirii 45
1.5.4. Excepții de la regulă: situația celui care a cunoscut sau trebuia să cunoască legătura de rudenie cu autorul moştenirii la o altă dată decât cea a deschiderii succesiunii acestuia 53

1.5.5. Excepții de la regulă: situația în care legatarul a cunoscut sau trebuia să cunoască legatul său de la o altă dată decât cea a deschiderii moștenirii, cu condiția ca testamentul ce conține legatul să fi fost descoperit la o dată ulterioară decesului autorului 62
1.5.6. Excepții de la regulă: moartea judecătoreşte declarată 66
1.5.7. Dreptul de opțiune succesorală şi curgerea termenului pentru a opta în cazul legatului cu sarcină 71
1.5.8. Dreptul de opțiune succesorală şi curgerea termenului pentru a opta în cazul substituției vulgare 75
1.5.9. Dreptul de opțiune succesorală şi curgerea termenului pentru a opta în cazul substituției fideicomisare 79
Secțiunea 1.6. Prorogarea termenului de opțiune succesorală 85
1.6.1. Noțiune 85
1.6.2. Mecanism de funcționare 86
1.6.3. Situația sub reglementarea Codului civil de la 1864 92
1.6.4. Inventarul succesoral şi măsurile de conservare. Legătura acestora cu exercitarea dreptului de opțiune succesorală 93
Secțiunea 1.7. Reducerea termenului de opțiune succesorală 100
1.7.1. Reglementare legală 100
1.7.2. Mecanism de operare 101
Secțiunea 1.8. Suspendarea şi repunerea în termenul de opțiune succesorală 104
1.8.1. Considerații generale 104
1.8.2. Suspendarea termenului de opțiune succesorală în cazul persoanei lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă 106
1.8.3. Suspendarea termenului de opțiune succesorală în cazul persoanei care face parte din forțele armate ale României, cât timp aceasta se află în stare de mobilizare sau de război 110
1.8.4. Suspendarea termenului de opțiune succesorală în caz de forță majoră 110
1.8.5. Chestiuni comune tuturor cazurilor de suspendare a termenului de opțiune succesorală 111
1.8.6. Repunerea în termenul de opțiune succesorală 113
1.8.7. Aprecieri cu privire la situațiile practice referitoare la suspendarea termenului de opțiune succesorală şi la repunerea în termenul de a opta al succesibililor 115

Secțiunea 1.9. Efectele scurgerii termenului de opțiune succesorală 116
1.9.1. Analiza istorică a efectelor expirării termenului de opțiune succesorală 116
1.9.2. Situația sub reglementarea actuală 118

Capitolul II. Renunțarea la moștenire 124
Secțiunea 2.1. Considerații generale privind renunțarea la moștenire 124
2.1.1. Noțiunea de renunțare la moștenire 124
2.1.2. Privire istorică și comparată asupra renunțării la moștenire 126
2.1.3. Aspecte generale cu privire la renunțarea la moștenire 127
2.1.4. Analiza renunțării la moștenire prin prisma caracterelor juridice ale dreptului de opțiune succesorală 129
2.1.5. Analiza renunțării la moștenire prin prisma principiilor care guvernează opțiunea succesorală 132
Secțiunea 2.2. Condiții de fond ale renunțării la moștenire 137
2.2.1. Necesitatea ca renunțarea să fie expresă 137
2.2.2. Necesitatea ca renunțarea să fie pur abdicativă 141
2.2.3. Necesitatea ca succesibilul să nu fi acceptat anterior succesiunea 147
2.2.4. Necesitatea ca renunțarea să fie indivizibilă și neafectată de nicio modalitate 149
Secțiunea 2.3. Condiții de formă ale renunțării la moștenire 152
2.3.1. Necesitatea unei manifestări exprese a voinței cuprinsă într-un înscris 152
2.3.2. Manifestarea voinței să fie făcută într-o anumită formă și în fața anumitor organe 153
2.3.3. Înscrierea declarației de renunțare într-un registru special . 156
Secțiunea 2.4. Actul juridic de renunțare la moștenire 162
2.4.1. Noțiunea actului juridic de renunțare la moștenire 162
2.4.2. Caracterele juridice ale actului juridic de renunțare la moștenire 162
2.4.3. Chestiuni procedurale legate de autentificarea declarației de renunțare la moștenire 174
Secțiunea 2.5. Efectele renunțării la moștenire 208
2.5.1. Considerații generale 208
2.5.2. Efectele renunțării la moștenire 211
2.5.3. Consecințele care decurg din pierderea calității/titlului de moștenitor 213

Capitolul III. Revocarea voluntară a renunțării la moștenire 224
Secțiunea 3.1. Noțiune și caractere juridice 224
3.1.1. Noțiunea revocării voluntare a renunțării la moștenire 224
3.1.2. Caracterele juridice ale actului de revocare a renunțării la moștenire 230
3.1.3. Privire istorică în legătură cu revocarea renunțării la moștenire 232
Secțiunea 3.2. Condițiile revocării voluntare a renunțării la moștenire 235
3.2.1. Prima condiție: revocarea renunțării la moștenire poate fi întreprinsă numai atâta timp cât nu a expirat termenul de opțiune succesorală 236
3.2.2. Cea de a doua condiție: moștenirea să nu fi fost acceptată de un alt succesibil care are vocația la partea care i-ar reveni renunțătorului 244
3.2.3. Obligativitatea formei autentice a actului prin care se revocă renunțarea la moștenire 268
3.2.4. Tiparul declarației de revocare voluntară a renunțării la moștenire 269
Secțiunea 3.3. Efectele revocării voluntare a renunțării la moștenire 269
3.3.1. Efectul general al revocării voluntare a renunțării la moștenire 269
3.3.2. Aspecte speciale legate de efectele retractării renunțării la moștenire 270

Capitolul IV. Revocarea renunțării frauduloase 275
Secțiunea 4.1. Considerații generale referitoare la revocarea renunțării frauduloase 275
4.1.1. Legătura dintre revocarea renunțării frauduloase și principiile opțiunii succesorale 275
4.1.2. Revocarea pauliană a opțiunii succesorale sub regimul Codului civil de la 1864 278
4.1.3. Elementele structurale ale dispozițiilor legale actuale 281
Secțiunea 4.2. Condițiile revocării pauliene a renunțării la moștenire 289
4.2.1. Creanța trebuie să fie certă la data introducerii acțiunii 289
4.2.2. Creanța trebuie să fie anterioară renunțării realizate de succesibil 290

4.2.3. Prejudiciul cauzat creditorului şi frauda din partea debitorului 291
Secțiunea 4.3. Efectele revocării pauliene a renunțării la moştenire 293
4.3.1. Revocarea pe cale paulianã a renunțării produce efectele acceptării moştenirii de către succesibilul debitor, numai în privința creditorului reclamant şi numai în limita creanței acestuia 293

Capitolul V Prezumția de renunțare 296
Secțiunea 5.1. Considerații generale în legãturã cu prezumția de renunțare 296
5.1.1. Analiza reglementării legale 296
5.1.2. Analiza instituției din punctul de vedere al principiilor opțiunii succesorale 302
Secțiunea 5.2. Mecanism de funcționare 303
5.2.1. Condițiile aplicării prezumției de renunțare 303
5.2.2. Procedura citării în vederea aplicării prezumției de renunțare 306
5.2.3. Efectele aplicării prezumției de renunțare 317

Capitolul VI. Retransmiterea dreptului de opțiune succesorală 318
Secțiunea 6.1. Considerații generale cu privire la retransmiterea dreptului de opțiune succesorală 318
6.1.1. Noțiunea şi condițiile retransmiterii dreptului de opțiune succesorală 318
6.1.2. Retransmiterea dreptului de opțiune succesorală în relație cu principiile opțiunii succesorale şi cu caracterele dreptului de opțiune succesorală 325
6.1.3. Privire istoricã asupra retransmiterii dreptului de opțiune succesorală 329
Secțiunea 6.2. Mecanism de funcționare 333
6.2.1. Beneficiarii retransmiterii dreptului de opțiune succesorală 333
6.2.2. Mecanismul de funcționare a retransmiterii dreptului de opțiune succesorală 342
6.2.3. Termenul în care poate fi exercitat dreptul de opțiune retransmis 346
6.2.4. Retransmiterea dreptului de opțiune în cazul substituției vulgare, a substituției fideicomisare şi a legatului cu sarcinã în favoarea unei terțe persoane 348

6.2.5. Comparație între reprezentarea succesorală, retransmiterea dreptului de opțiune şi retransmiterea moştenirii 350
6.2.6. Modele de declarații care pot fi folosite în practică, în cazurile în care se pune problema retransmiterii dreptului de opțiune succesorală 352

Capitolul VII. Vocația multiplă la moştenire 355
Secțiunea 7.1. Considerații generale privind vocația multiplă la moştenire 355
7.1.1. Noțiune şi reglementare legală 355
7.1.2. Privire istorică asupra vocației multiple la moştenire 358
Secțiunea 7.2. Analiza şi mecanismul de funcționare al dispoziției legale 359
7.2.1. Dispoziția cuprinsă în art. 1102 alin. (1) Cod civil 359
7.2.2. Dispoziția cuprinsă în art. 1102 alin. (2) Cod civil 363

Bibliografie selectivă 368

Capitolul I
Termenul de opțiune succesorală

Secțiunea 1.1.
Noțiune

1.1.1. Considerații preliminare

Transmisiunea patrimonială care operează *ope legis* în momentul deschiderii moştenirii nu este definitivă şi nici obligatorie. Pentru consolidarea sau desființarea ei este necesar ca succesibilii să îşi exprime opțiunea succesorală, respectiv să accepte sau să repudieze moştenirea. În urma acestei manifestări de voință, cu aplicarea regulilor devoluțiunii succesorale, se stabileşte aria celor care, dobândind vocație succesorală concretă, vor culege patrimoniul lăsat de defunct.

Dreptul de opțiune succesorală este un drept potestativ care ia naştere odată cu deschiderea moştenirii şi care aparține nemijlocit succesibililor, modul său de exercitare fiind lăsat exclusiv la latitudinea acestora. Scopul existenței unei astfel de posibilități legale constă în eficientizarea dreptului la moştenire[1], iar caracterul potestativ este determinat de latura personală a relațiilor pe care le implică transmisiunea succesorală şi de modul discreționar, nesusceptibil de abuz, în care poate fi exercitat dreptul.

În virtutea acestui caracter potestativ, dreptul de opțiune succesorală poate fi exercitat în orice sens, de oricare dintre succesibilii cu vocație generală la moştenire, fără ca opțiunea exprimată de o persoană să impună o anumită alegere alteia sau să o împiedice pe aceasta să opteze[2]. Libertatea de care beneficiază succesibilii în materia dreptului de opțiune succesorală este maximă dar, pentru a împiedica abuzul de drept, nesiguranța circuitului juridic civil sau chiar anarhia acestuia, legiuitorul a instituit

---

[1] Vorbind despre dreptul de opțiune succesorală, Mihail Eliescu îl încadra în categoria drepturilor secundare – după cum denumea autorul, cu statut de pionierat, această categorie de drepturi – a căror caracteristică principală o reprezenta faptul că ele nu au un statut independent ci servesc la eficientizarea unor alte drepturi.

[2] A se vedea D. Negrilă, *Dreptul de opțiune succesorală*, vol. 1, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014, p. 32.

anumite limitări în cadrul cărora trebuie să se producă exercitarea opțiunii succesorale. Una dintre aceste limite constă în stabilirea unui termen în care succesibilul trebuie să își exprime dreptul de a alege, devenind, în urma propriei manifestări de voință, fie moștenitor, fie străin de succesiune.

1.1.2. Caracterul temporar al dreptului de opțiune succesorală

Afirmam într-o lucrare anterioară[1] că **dreptul de opțiune are caracter temporar,** existența lui fiind limitată în timp, pentru că ia naștere odată cu deschiderea moștenirii și se stinge, în principiu, prin exercitarea sau neexercitarea sa, înlăuntrul unui termen prestabilit și cu caracter obligatoriu. Din acest motiv putem spune că temporalitatea dreptului de opțiune succesorală este circumscrisă termenului în care el trebuie exercitat. Neexercitarea sa – ca urmare a pasivității succesibilului – determină însăși stingerea dreptului. Pe cale de consecință, respectarea termenului impus de lege pentru exprimarea opțiunii succesorale este esențială, nu numai în vederea stabilirii celor care vor avea putința concretă de a culege lăsământul succesoral, ci și pentru existența dreptului de opțiune însuși[2].

Analiza caracterului temporar al dreptului de opțiune succesorală vizează două coordonate: nașterea dreptului și stingerea acestuia.

1.1.3. Nașterea dreptului de opțiune succesorală

1.1.3.1. Apariția dreptului de opțiune succesorală este legată de același fapt juridic care determină și deschiderea succesiunii, respectiv de moartea persoanei. Efectele decesului, însă, se delimitează diferit în funcție de obiectul analizei. Astfel, dacă discutăm despre moștenire, odată cu moartea persoanei fizice asistăm la transmisiunea patrimoniului acesteia către succesibilii pe care i-a lăsat, transmisiune care se produce de drept, fără chiar ca beneficiarii săi să aibă cunoștință de existența ei. În schimb, dacă discutăm despre opțiunea succesorală, constatăm că

---

[1] A se vedea D. Negrilă, *Dreptul de opțiune*...., p. 39.

[2] Caracterul temporar al dreptului de opțiune succesorală se remarca și sub legislația anterioară. Similar reglementării actuale, acest drept avea o existență limitată în timp, diferența constând numai în calificarea dată termenului de opțiune, pe care doctrina majoritară îl socotea ca fiind unul de prescripție și nu unul de decădere. Sub celelalte aspecte, momentul nașterii dreptului era echivalent cu cel al decesului autorului moștenirii, iar stingerea dreptului era determinată de exercitarea opțiunii sau de expirarea termenului de opțiune.

anumite limitări în cadrul cărora trebuie să se producă exercitarea opțiunii succesorale. Una dintre aceste limite constă în stabilirea unui termen în care succesibilul trebuie să își exprime dreptul de a alege, devenind, în urma propriei manifestări de voință, fie moștenitor, fie străin de succesiune.

1.1.2. Caracterul temporar al dreptului de opțiune succesorală

Afirmam într-o lucrare anterioară[1] că **dreptul de opțiune are caracter temporar,** existența lui fiind limitată în timp, pentru că ia naștere odată cu deschiderea moștenirii și se stinge, în principiu, prin exercitarea sau neexercitarea sa, înlăuntrul unui termen prestabilit și cu caracter obligatoriu. Din acest motiv putem spune că temporalitatea dreptului de opțiune succesorală este circumscrisă termenului în care el trebuie exercitat. Neexercitarea sa – ca urmare a pasivității succesibilului – determină însăși stingerea dreptului. Pe cale de consecință, respectarea termenului impus de lege pentru exprimarea opțiunii succesorale este esențială, nu numai în vederea stabilirii celor care vor avea putința concretă de a culege lăsământul succesoral, ci și pentru existența dreptului de opțiune însuși[2].

Analiza caracterului temporar al dreptului de opțiune succesorală vizează două coordonate: nașterea dreptului și stingerea acestuia.

1.1.3. Nașterea dreptului de opțiune succesorală

1.1.3.1. Apariția dreptului de opțiune succesorală este legată de același fapt juridic care determină și deschiderea succesiunii, respectiv de moartea persoanei. Efectele decesului, însă, se delimitează diferit în funcție de obiectul analizei. Astfel, dacă discutăm despre moștenire, odată cu moartea persoanei fizice asistăm la transmisiunea patrimoniului acesteia către succesibilii pe care i-a lăsat, transmisiune care se produce de drept, fără chiar ca beneficiarii săi să aibă cunoștință de existența ei. În schimb, dacă discutăm despre opțiunea succesorală, constatăm că

---

[1] A se vedea D. Negrilă, *Dreptul de opțiune*...., p. 39.

[2] Caracterul temporar al dreptului de opțiune succesorală se remarca și sub legislația anterioară. Similar reglementării actuale, acest drept avea o existență limitată în timp, diferența constând numai în calificarea dată termenului de opțiune, pe care doctrina majoritară îl socotea ca fiind unul de prescripție și nu unul de decădere. Sub celelalte aspecte, momentul nașterii dreptului era echivalent cu cel al decesului autorului moștenirii, iar stingerea dreptului era determinată de exercitarea opțiunii sau de expirarea termenului de opțiune.

„dreptul de opțiune al conceputului nu poate lua ființă decât de la data nașterii acestuia"[1]. Similar ar trebui să gândim şi cu referire la celelalte cazuri în care termenul de opțiune curge de la o altă dată, sau ar trebui să limităm aprecierea numai la situația copilului conceput? Sau, în contextul legii actuale, ar trebui să avem o altă viziune şi să considerăm că, indiferent de momentul de la care începe să curgă termenul de opțiune, dreptul de a opta se naşte efectiv de la data decesului autorului moştenirii?

Din punctul nostru de vedere, Codul civil actual nu face nicio distincție cu privire la momentul naşterii dreptului de opțiune succesorală. Fiind un drept potestativ destinat exclusiv eficientizării dreptului la moştenire, este normal ca el să se nască odată cu deschiderea acesteia. Situațiile în care termenul de opțiune – termenul în care trebuie să fie exercitat dreptul – începe să curgă de la o dată ulterioară deschiderii succesiunii reprezintă numai avantaje conferite de lege succesibililor care, din cauze ce nu li se pot imputa, sunt în imposibilitatea de a-şi exercita dreptul încă de la momentul naşterii acestuia. În sprijinul acestei teorii avem mai multe argumente.

În primul rând, dacă legiuitorul ar fi vrut să stabilească un alt moment al naşterii dreptului, ar fi specificat expres aceasta, nu s-ar fi referit exclusiv la momentul de la care începe să curgă termenul de opțiune succesorală, în cazurile limitativ prevăzute de art. 1103 alin. (2) Cod civil.

În al doilea rând, amânarea momentului de la care începe să curgă termenul de opțiune succesorală nu înseamnă obligatoriu amânarea posibilității de a exercita dreptul, ci reprezintă un beneficiu acordat succesibililor aflați în situații speciale, în scopul de a le păstra intact dreptul de a opta în acelaşi termen în care o pot face şi ceilalți succesibili, respectiv de un an.

În al treilea rând, chiar dacă am considera că stabilirea unui alt moment de început al curgerii termenului de opțiune succesorală reprezintă un termen suspensiv, tot nu am putea vorbi despre naşterea dreptului la acel moment întrucât termenul suspensiv nu face decât să amâne exercițiul unui drept deja născut.

În al patrulea rând, este evident că nu se poate pune semnul egalității între naşterea unui drept şi posibilitatea exercitării acestuia, aşa cum nu se poate vorbi despre îngrădirea capacității de folosință – aptitudinea de a avea drepturi şi obligații – prin existența capacității de exercițiu – posibilitatea de a exercita respectivele drepturi.

---

[1] M. Eliescu, *Transmisiunea*...., p. 104.